

**Живко Ђурковић и Андрија Баћовић, ВОЈВОДЕ БАЋОВИЋИ,
АБЦ - Графика Београд, Никшић 1997, 229 страна**

"Доба политике" (1860-1903) карактеришу судбоносни процеси и збивања на балканском простору. Црна Гора се у то вријеме уобличила као централизована књажевина. Црногорско племенско друштво брже је почело да се интегрише у државно ткиво тек иза 1878. изласком Црне Горе на море и добијањем градова и нових обрадивих површина. Иако су се готово сви балкански национални покрети окупили око Србије, она у овоме времену није могла да их усмјери правцем "националне и државне интеграције". Гранична област Турског царства, Босна, потпадала је све више под економски и политички утицај Хабсбуршке монархије. Порта је кроз акцију Омер-паше Латаса покушала да спроведе реформе у својој тада најзападнијој провинцији. Неуспјех тих и каснијих покушаја реформи огледа се и у устанцима 1852, 1857/58, 1862, 1875-1878, 1882. У основи ових револуционарних покрета налазило се неријешено аграрно питање. Зависни сељаци већином су били православни Срби, па је разумљива концентрација устанака у Херцеговини, Босанској Крајини, Посавини и Подрињу. Велике силе су се побринуле да једна из њиховог састава, Русија, поставе другоразредни чинилац у балканској политици послје Кримског рата, од 1856. до 1877. Сузбијајући српски национални покрет, за одлучујући ути-

цај на том простору постепено се изборила Аустрија, посебно током Велике источне кризе (1875-1878). Одлукама Берлинског конгреса 1878. Босна и Херцеговина су дошле под управу Аустро-Угарске, Србија и Црна Гора су међународно признате и територијално проширене. Балкански простор је подијељен на интересне сфере великих сила.

Покрети у старој Херцеговини у другој половини XIX вијека, у којима су војводе Баћовићи, Јован, Максим и Симо, активно учествовали, дио су ових збивања и процеса.

Књига Ж. Ђурковића и А. Баћовића није, у формалном погледу, класична историјска студија, мада јој се са становишта историјске науке мало шта може додати: консултована је релевантна документација и историографска литература, али и народна традиција, памћење и фолклор.

Анализирајући личности војводе Баћовића и њихових жена (а жене су у Црној Гори некако мање историчне), аутори су дали њихове портрете, истакли индивидуалне особености и неке психокарактеролошке особине. Код кнеза Васиља Баћовића наглашене су храброст и умјешност хајдучког четобаше. Војвода Јован, први војвода у новијој историји Баћана, био је "средњег раста, оштра погледа и живих покрета, одувијек логичан и сасређен у

мислима". Војвода Максим, "осјетљиве душе,... израстао је у једног од најстаситијих и наprivлачнијих плавокосих младића у Бањанима". О лику војводе Сима историја је, неправедно, сачувала мање података, дијелом и због тога што је војводовао, а то звање је уживао безмало пола вијека, у нешто мирнијим околностима у односу на брата му и синовца.

Баћовићи су стасавали у атмосфери породичне стабилности кућне задруге, која је једно од обиљежја патријархалног друштва. Наведен је примјер да је по попису из 1879. у кући Сима Баћовића живјело 16 чланова различитих старосних и сродничких односа ("по три паса врте се у коло").

Строге норме патријархалног друштва захтијевале су од племенских првака храброст, способност управљања и преговарања, а истовремено и непопустљив и флексибилан став према турским властима. Овим особинама одликовале су се и војводе Баћовићи у немирним устаничким временима, још увијек епским, српске историје. Највећи дио књиге аутори су посветили анализи околности у којима су те особине дошле до израза.

Хајдучки четобаша Васиљ, "кога су уважавали и Турци и Црногорци", у небројено бојева исказао је храброст. У херцеговачким устанцима 1852-1862. истакао се и храброшћу и способношћу руковођења Јован Баћовић, који је од 1854. најистакнутији бањански првак. Предводио је акцију око заузимања Кинковића куле на Велимљу; активан је учесник битке на Граховцу 1858. године (1859. књаз Данило га је именовано за војводу Бањана), код Пилатоваца (1862), па у Дуги, до смрти у борби против војске Дервиш-паше 1862. Развој догађаја, нови устанак 1875, тражио је активно учешће од најмлађег херцеговачко-црногорског војводе, Максима Баћовића: код Дабра, Корићког Града, Невесиња, на путу Билећа - Требиње, у Поповом пољу, Главском долу, Муратовици, Трнови-

ци, Плани; као члан устаничког војног штаба погинуо је у борби на путу Требиње - Дубровник. На челу својих устаника ратовао је и стари војвода Симо Баћовић: током рата 1875-1878, на Муратовици, Пресеци, Вучјем долу, Милијином брду, у никшићкој операцији. Умјешним командовањем њихове јединице су из ових окршаја излизиле, углавном, као побједничке и често са мање губитака од других херцеговачких и црногорских.

Као прваци Бањана, војводе Баћовићи су показали умјешност и приликом честих преговора са представницима турских власти, страних великих сила, књазом Данилом и књазом Николом, током сарадње и координирања акција са другим војним командантима и племенским првацима. "Од свих устаничких вођа у првој деценији друге половине XIX вијека, Јован Баћовић је најбоље разумио односе на релацији: племе - званично Цетиње, Цетиње - Турска, Цетиње - Аустрија." Сарадњу му никада нијесу ускратили ни књаз Данило, ни турске војсковође, ни страни конзули, као ни племенски и иноплеменски сарадници. Поуздан преговарач са турским пашама у Мостару и Сарајеву био је и војвода Максим, који је одржавао интензивне контакте са званичним Цетињем и херцеговачким главарима; сличну улогу успјешно је обављао и војвода Симо. Њихов задатак је био утолико тежи што су на Бањане, као гранично племе, будно мотриле Турска, Аустрија, Црна Гора и Србија.

Војводе Баћовићи су били приврженици Црне Горе, а и Црна Гора је још од митрополита Петра II усмјеравала правац територијалног ширења пут Грахова и Бањана. Војвода Симо је учествовао у слављеничком чину - приликом припајања Бањана и дијела Опутне Рудине Црној Гори на основу одлука Берлинског конгреса.

Војводе Баћовићи стекли су и задржали углед међу другим племенским главарима, код књаз Данила и књаз

Николе, па и код турских власти. Тих година на површину историјских збивања "испливали" су и други прваци: Лука Вукаловић, Богдан Зимоњић, Анто Даковић, Новица Церовић, Пеко Павловић, Лазар Сочица, Мићо Љуби-братић, Вук Алексић и други, чију су сарадњу и заједничке акције често пратили суревњивост, завист и несугласице.

Основни текст књиге допуњавају родослов братства Баћовић, фотогра-

фије личности, објеката и предмета, углавном оружја, разни текстуални прилози и епске пјесме које имају карактер изворне историјске или фолклорне грађе. Читање и анализирање ових текстова и фотографија омогућава независном и слободном духу сопствено тумачење и поимање догађаја у којима су Баћовићи били активни учесници. Њихов допринос историји Црне Горе и Херцеговине није занемарљив. Напротив.

Жељко Вујадиновић